

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη Ομάδας Αρχαίων Ελληνικών: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ
Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΜΙΛΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

A1.

- α) τὰ ὑποκείμενα πρὸς τὸν βίον
- β) τῆς ἐπιστήμης

A2.

- (i) Λ, «τούτων δ' ἐπικίνδυνός ἐστιν ἢ χρῆσις»
- (ii) Λ, «φιλοσοφητέον ἐκ παντὸς τρόπου»
- (iii) Σ, «εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως.»
- (iv) Σ, «τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἥτις ἐστὶ φιλοσοφία.»
- (v) Σ, «ὡς μόνης φιλοσοφίας τῆ ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀναμάρτητον ἐπιτακτικὴν φρόνησιν ἐν ἑαυτῇ περιεχούσης.»

B1.

Στις δύο παραγράφους διακρίνεται μια βασική πλατωνική αρχή: ο λόγος έχει ένα ηγεμονικό ρόλο στην ψυχή και τη ζωή του ανθρώπου κατευθύνει τις πράξεις του. Ο Αριστοτέλης ενστερνίζεται αυτή την ιδέα και την υποστηρίζει και σε άλλα κείμενά του. Στο βάθος πρόκειται για την εμπιστοσύνη στην ανθρώπινη λογική, η οποία χαρακτηρίζει την αρχαιοελληνική σκέψη κατά την κλασική εποχή, ιδίως μετά τον Σωκράτη, και πριν κλονιστεί από τις ριζικές πολιτειακές μεταβολές που επέφεραν οι κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου.

Οι εκφράσεις «κρίνειν τὴν ὀρθότητα», «τῷ λόγῳ χρωμένη», «ὀρθὴν κρίσιν», «ἀναμάρτητον» ἀπηχούν τὴν ἀμέριστη -κατὰ τὴν κλασικὴ ἐποχὴ εμπιστοσύνη των Ελλήνων στην ικανότητα της ανθρώπινης λογικής, στον ὀρθό λόγο. Αναντικατάστατος οδηγός του ἀνθρώπου γιὰ νὰ βρῆκει σὲ κάθε περίπτωση μέσα στην καθημερινότητα τὴν ὀρθὴ ἐπιλογή θεωροῦν πὼς εἶναι ὁ ὀρθὸς λόγος. Ἡ λογικὴ λειτουργεῖ ὡς ὁ ἀνεκτίμητος σύμβουλος τῆς ἐλεύθερης προαίρεσης· αὐτὴ θὰ καθοδηγήσει τὸν ἄνθρωπο στο πὼς θὰ

βιώσει και θα εκδηλώσει τα πάθη, πώς θα σχετιστεί στην πράξη με τους άλλους ανθρώπους, πώς θα αντιμετωπίσει τις καταστάσεις, τα γεγονότα και τα πράγματα μέσα στην πολιτική κοινωνία. Έτσι, οι διανοητικές αρετές του ανθρώπου συνεργάζονται με τις ηθικές, για να του προσφέρουν από κοινού την ευτυχία. Το λογικό μέρος της ψυχής και το άλογο πλήν μετέχον λόγου, αξεχώριστα μεταξύ τους όπως το κυρτό και το κοίλο σε μια καμπύλη, αλληλεπιδρούν και γεννούν την αρετή και την ανθρώπινη ευδαιμονία. Πρέπει, όμως, να υπογραμμίσουμε ότι στην αρχαιοελληνική γνωσιοθεωρία ο ορθός λόγος δεν έχει να κάνει με συστηματική νοησιαρχική ακρίβεια· ο ορθός λόγος δεν είναι επιστήμη με τη σημερινή έννοια, δεν δεσμεύεται από αξιωματικές αρχές και την εσωτερική συνέπεια του οικοδομήματος μιας επιμέρους επιστήμης. Ο ορθός λόγος είναι όλων των ανθρώπων· κανείς ειδήμων και ειδικός, καμία ιδεολογία, θρησκεία και φιλοσοφία δεν μπορεί να τον μονοπωλήσει. Ο ορθός λόγος, για τον Αριστοτέλη και κάθε Έλληνα, είναι ο κοινός λόγος, είναι προσδιορισμένος κοινωνικά. Η αλήθεια είναι συνάρτηση των κοινωνικών επιτευγμάτων, εκφράζει το κατά πόσον οι άνθρωποι επιτυγχάνουν να ζουν όλοι μαζί «κατά λόγον».

B2.

1. Σωστό
2. Λάθος
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Λάθος

B3. α)

- Το **υποκείμενο** είναι η λέξη που δείχνει σε μια πρόταση ποιος ενεργεί.
- Η **επιστήμη** είναι ένα σύνολο γνώσεων με το οποίο ο άνθρωπος προσπαθεί να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τα φαινόμενα που συμβαίνουν στη φύση.

β)

κατάκοιτος- ύποκείμενα
απουσία- ἔστιν
αδιαθεσία- θησόμεθα
λοχαγός-διάξειν
διάταγμα- ἐπιτάττειν

B4. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κοινό σημείο ανάμεσα στα δύο κείμενα του Αριστοτέλη αποτελεί η ιδέα ότι η φύση προίκισε τον άνθρωπο με όπλα και ότι σε αυτόν εναπόκειται η καλή ή η κακή χρήση τους. Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου αναφοράς ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος πρέπει να φιλοσοφήσει, αφού η φιλοσοφία θεωρείται απαραίτητη για τον έλεγχο των μέσων που θα διασφαλίσουν τον απώτερο στόχο του ανθρώπου, το τέλος της ζωής του. Το όφελος, μάλιστα, θα είναι διττό: στη δημόσια ζωή η ορθότητα του βίου του κάθε ανθρώπου (ὀρθῶς)· στην ιδιωτική του ζωή η ωφέλεια (ὠφελίμως). Τα μέσα-όργανα που πρέπει να ελεγχθούν είναι το σώμα, τα μέλη του και οι δραστηριότητές του. Η χρήση των σωματικών μέσων απαιτεί ολοκληρωμένη, στέρεη γνώση (ἐπιστήμη), ώστε να αποφευχθούν πιθανοί κίνδυνοι. Αυτήν τη γνώση επιζητεί η φιλοσοφία. Έτσι ο Αριστοτέλης συνδέει τη φιλοσοφία με τον ανθρώπινο βίο, πολιτικό και ιδιωτικό, στην πρακτική τους διάσταση. Αυτή η σύνδεση δείχνει τη σχέση αλληλεξάρτησης πολιτικής και ατομικής ζωής. Η σημασία της φιλοσοφίας γίνεται σαφής και με βάση τον συλλογισμό της πρώτης παραγράφου, σύμφωνα με τον οποίο:

- Το σώμα μας και όσα σχετίζονται με αυτό είναι όργανα. («τὰ ὑποκείμενα . . . ὑπόκειται»).
- Όλα τα όργανα μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τρόπο καλό και ωφέλιμο ή με τρόπο κακό και βλαπτικό. («τούτων δ' ἐπικίνδυνος ...χρωμένοις»)
- Η φιλοσοφία μάς διδάσκει τον καλό και ωφέλιμο τρόπο χρήσης των διαφόρων οργάνων («δεῖ τοίνυν ... θησόμεθα»)
- Άρα: πρέπει να φιλοσοφούμε. («φιλοσοφητέον ... ὠφελίμως»)

Αντίστοιχα, στο απόσπασμα από τα «Πολιτικά» του Αριστοτέλη γίνεται σαφής η ιδέα ότι η φύση εφοδίασε τον άνθρωπο με όπλα: τα φυσικά του πάθη και ο λόγος (νους), η γλώσσα. Αυτά μπορεί να χρησιμοποιήσει είτε με στόχο να υπηρετήσει τη φρόνηση και την αρετή είτε με στόχο να διαπράξει κακές ή άδικες πράξεις. Όταν η χρήση αυτών των μέσων δεν είναι χρηστή, τότε ο άνθρωπος μπορεί να αποβεί από όλα τα όντα το πιο βάρβαρο (Γι' αυτό ο δίχως αρετή άνθρωπος είναι από όλα τα όντα το πιο ανόσιο και το πιο άγριο). Η σωστή χρήση των όπλων που διαθέτει ο άνθρωπος θα τον βοηθήσουν να τελειωθεί, να ολοκληρώσει τον φυσικό του προορισμό, ενώ η λανθασμένη χρήση τους θα προκαλέσει μόνο αρνητικές συνέπειες. (Δεν υπάρχει πιο ανυπόφορο και πιο ολέθριο πράγμα από την αδικία που διαθέτει όπλα.)

Επομένως, κοινή συνισταμένη των δύο κειμένων αποτελεί το γεγονός ότι ο άνθρωπος είναι προικισμένος με δυνατότητες που τον καθιστούν ικανό και για το καλό και για το κακό. Όταν τα αξιοποιεί με γνώμονα την αρετή, μπορεί και ο ίδιος να προοδεύσει αλλά και όλη η κοινωνία.

Γ1. Και οι ίδιοι γι' αυτά προετοιμάζονταν και αμέσως έστειλαν τον Επικυδίδα στον Αγησίλαο. Εκείνος, όταν έφτασε, τον ενημέρωνε πώς ήταν η κατάσταση και (του είπε) ότι η πόλη τον διατάζει να σπεύσει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα να βοηθήσει την πατρίδα. Ο Αγησίλαος, μόλις άκουσε αυτά, στενοχωρήθηκε πολύ, επειδή σκέφτηκε ποιες δόξες [έχανε] και ποιες ελπίδες στερούνταν, όμως αφού συγκέντρωσε τους συμμάχους, τους ανακοίνωσε τις διαταγές της πόλης και τους είπε ότι ήταν ανάγκη να σπεύσει να βοηθήσει την πατρίδα του. Αν, όμως, η κατάσταση εκεί εξελιχθεί ευνοϊκά, να το ξέρετε καλά, άνδρες σύμμαχοι, είπε, ότι δεν θα σας ξεχάσω, αλλά θα βρεθώ πάλι κοντά σας, για να πετύχω όσα χρειάζεστε.

Γ2. Στο κείμενο του Ξενοφώντα φαίνεται ξεκάθαρα η αντίδραση του Αγησιλάου αλλά και των συμμάχων του, μόλις πληροφορούνται την ανάγκη επιστροφής του πρώτου στη Σπάρτη. Είναι σαφής η στεναχώρια του Αγησιλάου (*Αγησίλαος έπει ήκουσε, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν*), αφού ματαιώνονται τα σχέδια που είχε για την εκστρατεία στη Μ. Ασία. Ωστόσο, ο σπουδαίος βασιλιάς γρήγορα αναπροσαρμόζει τα σχέδιά του και αποφασίζει, χωρίς χρονοτριβή, να συγκεντρώσει τους συμμάχους του και να τους ανακοινώσει την ανάγκη επιστροφής του στη Σπάρτη για να βοηθήσει την πατρίδα του. Εξάλλου, τους υπόσχεται να επιστρέψει και να θέσει ξανά σε εφαρμογή τα σχέδια τους (*ἀλλὰ πάλιν παρέσομαι*), αν η κατάσταση στη Σπάρτη εξομαλυνθεί. Αντίστοιχα συγκινητική είναι και η στάση των συμμάχων του, οι οποίοι, χωρίς κανένα δισταγμό, με δάκρυα στα μάτια (*πολλοὶ μὲν ἐδάκρυσαν*) προθυμοποιούνται να εκστρατεύσουν μαζί του και, αφού όλα τελειώσουν με τρόπο αίσιο, να ξαναθέσουν σε εφαρμογή τα σχέδια τους για την εκστρατεία στη Μ. Ασία.

Γ3.α. γένοιτο = γενοῦ, γενέσθαι,
λαβόντες = λαβέ, λαβεῖν

Γ3.β. τούτων, ἔσεσθαι, συνεκάλεσαν, ὄρα, συμμάχοις, σφίσιν

Γ4. α.

ταῦτα : αντικείμενο του ρήματος παρεσκευάζοντο.

εὐθύς : επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα πέμπουσιν.

τά παραγγελλόμενα: επιθετική μετοχή, αντικείμενο του ρήματος ἐδήλωσε.

βοηθεῖν : τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος ἀναγκαῖον εἶη.

πράξων : επιρρηματική τελική μετοχή ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο ρήμα παρέσομαι, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος (ἐγώ).

ἀρμοστήν : κατηγορούμενο στο αντικείμενο Εὐξενον μέσω του ρήματος κατέλιπεν.

β. Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής άγνοιας, γιατί εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα ὡς. Εκφέρεται με ευκτική του πλαγίου λόγου (ἔχοι), ὕστερα από ρήμα ιστορικού χρόνου (διηγῆτο) και δηλώνει υποκειμενική γνώμη. Συντακτικά λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα διηγῆτο.

